APOLLONİA a.R. ANTİK KENTİNDE ENDÜSTRİYEL BİR MİRAS: SİMİTÇİ KALE 19. YÜZYIL İPEK İŞLİĞİ

Gonca GÜLSEFA[*] Derya ŞAHİN[**] Birol CAN[***] Serdal GÜNDOĞDU[****]

ÖZET

Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti, Propontis ile Uludağ arasında, Uluabat Gölü kıyısında yer alan önemli bir Bithynia/Mysia yerleşimidir. Sur sisteminin günümüze ulaşan bölümleri sınırlıdır; ancak ada yerleşiminde kule ve sur kalıntıları kısmen korunmuştur. Bu çalışma, "Simitçi Kale" olarak bilinen kule formlu yapıda yürütülen kazı, temizlik, belgeleme ve onarım çalışmalarını değerlendirmektedir. Mimari ve stratigrafik veriler, yapının savunma işlevi sonrası farklı dönemlerde yeniden kullanıldığını göstermektedir. Doğu duvarındaki ahşap hatıl yuvaları, postament dizileri ve dar koridor, çok katlı ahşap sistemlere işaret eder. Kireç tabakaları, taş döşemeler, su giderleri ve tekne izleri üretim faaliyetlerini düşündürmektedir. Osmanlı, Bizans ve daha erken dönemlere ait sikkeler, metal, cam ve seramik buluntular ile 19. yüzyıl İngiliz porselenleri ve Nürnberg jetonları dikkat çekmektedir. Veriler, yapının 19. yüzyılda ipek üretimiyle ilişkili bir işlik olarak kullanıldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Apollonia ad Rhyndacum, Gölyazı, sur duvarları, Simitçi Kale, ipekböcekçiliği*

An Industrial Heritage Site in Apollonia ad Rhyndacum: Simitçi Castle as a 19th Century Silk Workshop

ABSTRACT

Apollonia ad Rhyndacum is a significant Bithynian/Mysian settlement located between the Propontis and Uludağ, on the shores of Lake Uluabat. Although only limited portions of the fortification system survive, tower and wall remains are partially preserved, particularly on the island settlement. This study evaluates the results of excavation, cleaning, documentation, and minor restoration carried out on the tower-like structure known as "Simitçi Castle," thought to be part of the defensive system. Architectural features and stratigraphic data indicate that, following its original defensive function, the structure was reused in later periods. The timber beam sockets along the eastern wall, postament rows, and narrow corridor suggest the presence of multi-level wooden installations. Lime layers, stone pavements, drainage elements, and vat traces point to production activities. Finds include coins from Ottoman, Byzantine, and earlier periods, as well as metal, glass, and ceramic artifacts, alongside 19th-century British porcelains and Nuremberg jetons. These data suggest that the structure functioned as a workshop associated with sericulture and raw silk production in the 19th century.

Key Words: *Apollonia ad Rhyndacum, Gölyazı, city walls, fortification walls, Simitçi Castle, sericulture*

[*] Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Bursa / TÜRKİYE, goncagulsefa@uludag.edu.tr

[**] Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Bursa / TÜRKİYE, dsahin@uludag.edu.tr

[***] Prof. Dr., Uşak Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Uşak / TÜRKİYE. birol.can@usak.edu.tr

[****] Dr., Bağımsız Araştırmacı, Erzurum / TÜRKİYE, oduklu25@gmail.com

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf / Cite as: Gülsefa, G., Şahin, D., Can, B., Gündoğdu, S., (2026). Apollonia a.R. Antik kentinde endüstriyel bir miras: Simitçi Kale 19. yüzyıl ipek işliği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *27*(52), 963-991. https://dx.doi.org/10.21550/sosbilder.1934292

Gönderim Tarihi / Sending Date: 20 Nisan / April 2026
Kabul Tarihi / Acceptance Date: 5 Haziran / June 2026

Giriş

Apollonia ad Rhyndacum, Propontis ile Uludağ arasında, Apolloniatis (Uluabat Gölü) kıyısında konumlanan ve Antik Çağ'da Bithynia/Mysia Bölgesi'nin önemli yerleşimlerinden biri olarak öne çıkan bir kenttir (Görsel 1-2). Birbiri ile bağlantılı üç ada formundaki kara parçaları üzerinde gelişen yerleşimin savunma sistemini oluşturan sur duvarları, günümüzde büyük ölçüde tahrip olmuş olmakla birlikte, bazı kesimlerde kısmen izlenebilmektedir. Bu sur hattı üzerinde yer alan kule ve kapı yapıları, kentin savunma organizasyonu hakkında önemli bilgiler sunmaktadır (Şahin vd., 2019: 1-2; Şahin vd., 2022: 470).

Bu çalışma, söz konusu sur sistemi içerisinde yer alan ve günümüzde "Simitçi Kale" olarak adlandırılan kule formundaki yapının mimari özelliklerini, stratigrafisini ve kullanım evrelerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda yürütülen kazı, temizlik, belgeleme ve basit onarım çalışmaları sonucunda elde edilen veriler ışığında, yapının savunma amaçlı özgün mimari karakterinin yanı sıra geç dönemlerde farklı işlevlerle yeniden kullanımına ilişkin izler de değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bir diğer hedefi, antik savunma yapısının sonraki dönemlerdeki yeniden işlevlendirme süreçlerini ortaya koymak ve özellikle 19. yüzyılda bölgede yaygın olarak sürdürülen ipek üretimiyle bağlantılı olası kullanım biçimlerine ilişkin arkeolojik kanıtları tartışmaktır. Bu çerçevede, mimari veriler ile küçük buluntu grupları birlikte ele alınarak yapının geç dönem kullanım evrelerine yönelik bütüncül bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır.

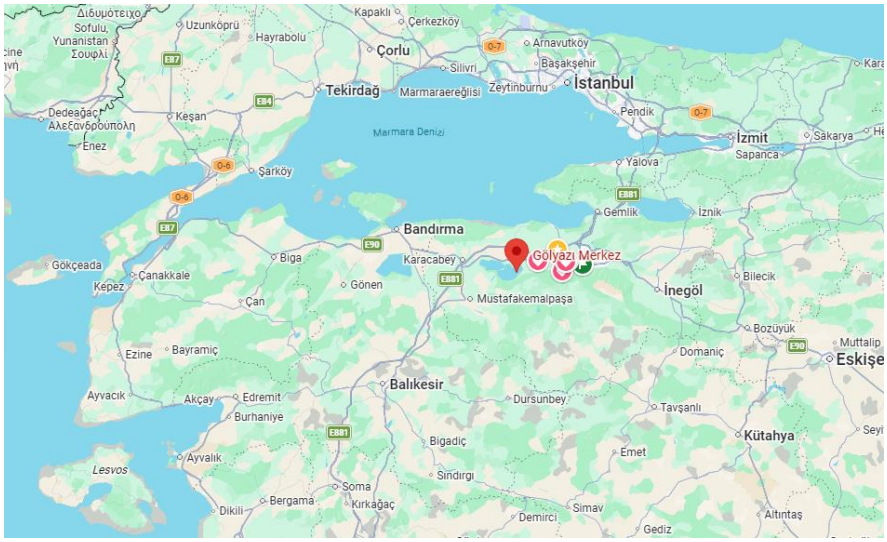

Görsel 1: Gölyazı'nın konumu (Google Haritalar, 2025)

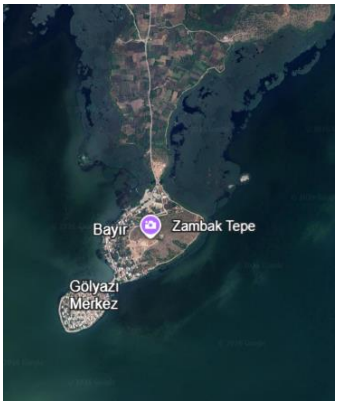

Görsel 2: Uydu fotoğrafından Apollonia a.R. ve Apolloniatis (2026)

Antik kentin etrafını çeviren sur duvarlarının günümüzde takip edilebilen bölümü oldukça sınırlıdır. Birbirine bağlantılı üç ada formlu kara parçasından oluşan kentin, ikinci kara parçasından itibaren surlarla çevrili olduğu düşünülmektedir (Görsel 3). Ancak Apolloia a.R. kentinin en uçtaki ada bölümünde bulunan kısmen daha iyi korunmuş sur duvarlarına karşın, kentin Nekropol alanının hemen bitişinde taş kapı olarak isimlendirilen ana giriş kapısından sadece bir bölümü günümüze ulaşabilmiştir. Bununla birlikte, sözü edilen bu sur hattının stadionu da kapsayacak biçimde uzandığı düşünülmektedir (Şahin & Özbey, 2017: 12-13; Gülsefa vd., 2025: 304)(Görsel 4-5).

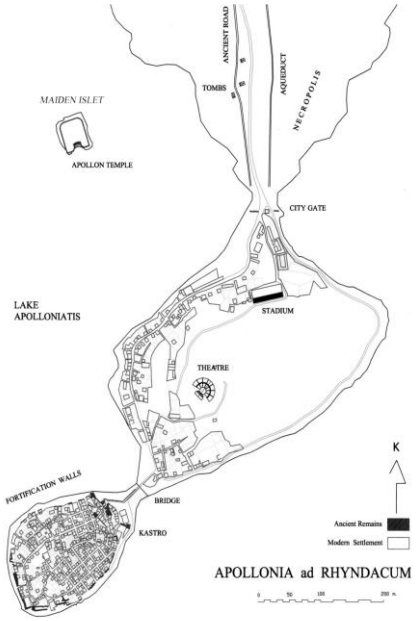

Görsel 3: Kent planı, Lé Bas & Reinach, 1888: Pl. 47.

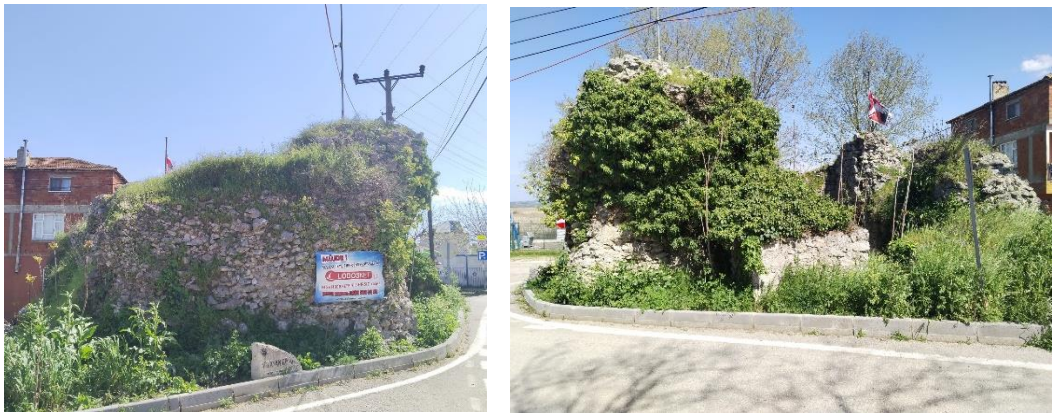

Görsel 4-5: Kapı görselleri

Kentin ada bölümünü çevreleyen sur hattının özgün uzunluğunun yaklaşık 900 metreye ulaştığı öngörülmekle birlikte, günümüzde yalnızca 457 metrelik kısmı kısmen izlenebilmektedir (Görsel 6). Söz konusu savunma sistemi, çift kapılı bir giriş düzeniyle başlamakta; hattın yön değiştirdiği noktalarda ise dört büyük kule konumlanmaktadır. Kuleler arasında uzanan sur duvarlarının önemli bir bölümü, modern yerleşim dokusu içerisinde konut temellerine dâhil edilerek ikincil kullanım görmüştür. Buna karşın, modern yapılarla bütünleşmeyen sur kesimleri yoğun tahribat nedeniyle günümüze ulaşamamıştır.

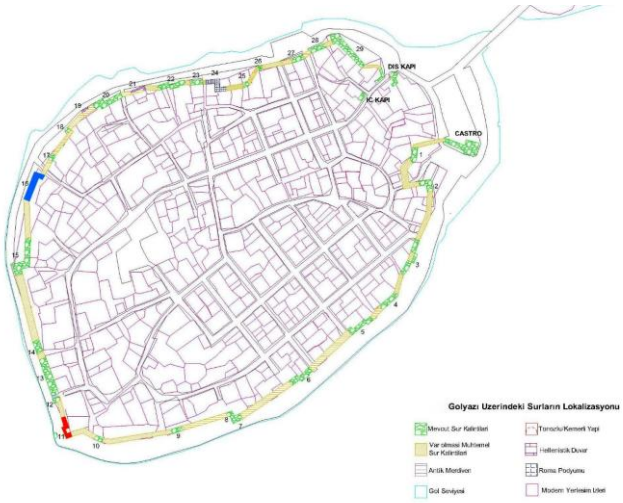

Görsel 6: Gölyazı üzerinde surların lokalizasyonu

Kentin ada bölümünde bulunan sur duvarlarının olası orijinal formuyla ilgili bize fikir verecek en önemli arkeolojik kanıt, Staatliche Museen, Antikensammlung Berlin'de sergilenen bir mermer rölyeftir. Sözü edilen mermer rölyef 1931'de Apollonia a.R. (Gölyazı'da) bulunmuştur. Kabartmada bir şehir tasviri izlenir. Betimlemenin temel öğeleri; taş örgüleri ve çatı kaplamaları belirtilmiş, dikdörtgen planlı, beşik çatılı, alınlıklı ön cepheye sahip binalardır. Bu binalar büyük, çift kanatlı kapılara ve nadiren pencerelere sahiptir. Şehrin ortasından, üzerinde bir köprü bulunan ve diyagonal (çapraz) olarak belirtilmiş bir nehir yatağı geçer. Köprü, sağ tarafta kulelerle tahkim edilmiş bir surun içindeki kapıya açılır. Sola doğru ise köprü yine bir sur kapısına ulaşır; ancak bu sur sola doğru devam etmez, bir bina topluluğu içinde kaybolur. Köprünün solunda, nehir kıyısındaki rıhtım duvarında içinden su aktığı anlaşılan dikdörtgen açıklıklar görülmektedir. En solda bir sütun dizisi, onun üzerinde ise üst kayıttaki figürün ayaklarına kadar uzanan ve içinde diyagonal bir merdiven (?) yer alan düz bir yüzey korunmuştur (iDAI.world, 2026) (Görsel 7). Sözü edilen rölyef MS 2. yüzyıla tarihlenmektedir[1].

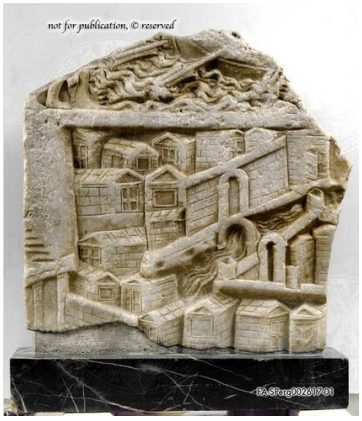

Görsel 7: Sur duvarlarını gösteren kabartma

[1] Elisabeth Rohde, kabartmanın Antoninler Dönemi'ne tarihlendirilmesini önermektedir. Tarihlendirme konusundaki en önemli ipucu suyun işleniş biçimidir. Erken İmparatorluk Dönemi kabartmalarının aksine (örneğin Ara Pacis'in doğu cephesindeki Tellus kabartması), su burada paralel ilerleyen keskin hatlı şeritlerle değil, daha kalın, yuvarlatılmış ve birbirine geçmiş dalgalarla verilmiştir. Bu dalga yapısı, Roma'daki Villa Medici'de bulunan Büyük Traianus Savaş Friesi ile benzerlik gösterir. Mimarinin kısa ve detaylı işlenişi de Traianus Sütunu üzerindeki mimari tasvirlerle karşılaştırılabilir. Bu veriler ışığında, rölyefin MS 2. yüzyıla ait olduğu kabul edilmelidir (iDAI.world, 2026).

Kentin orjinalde ada bölümünün etrafında ve surlar boyunca Palioporta haricinde altı burcada (Kale) atıfta bulunulmaktadır. Kuzey bölümünün batı ve doğu taraflarında 1. Lutro/Hamam burcu, Castro (Kale olarak bilinen kule) ve ikinci palioportanın sağında ve Lutro kulesi ile benzer mesafede bulunan Kokkinos veya Çimoğlu kalesi vardır[2]. Açık bir şekilde savunma duvarlarının yan tahkimat düzenlemelerine sahip olduğu ve göl içerisine doğru uzanan savunma çıkıntıları barındırdığı anlaşılmaktadır[3]. Söz konusu yapıların, Rum kaynaklarında İmamoğlu ya da Eli/Eksi Kalesi olarak anılan yapılarla özdeşleştirilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca batı kesiminde yer alan ve Taloğlu Kalesi ya da Eski Eminis Kalesi olarak bilinen yapı, günümüzde Simitçi Kale adıyla anılmaktadır (Kalogeropoulou Yalçın, 2017: 63). Modern yerleşim dokusu içerisinde günümüze ulaşabilen önemli kule kalıntılardan biri olan kule halk arasında Simitçikale[4] olarak adlandırılmıştır. Simitçikale, kentin batısında meteoroloji istasyonu yakınında yer almakta olup, halk arasında bu adla bilinen kalıntı, kuzey-güney doğrultusunda gelişen dikdörtgen planlı bir yapı özelliği sergilemektedir. Geniş bir ana mekândan oluşan bu yapının özellikle giriş kısmında yer alan kemer günümüzde de ayakta olup, mimari karakterini kısmen korumaktadır (Öz, 2017: 34).

1881 yıllarında araştırmaları için Apolyont'ta gelen ünlü seyyah Hamilton kente yaptığı ziyaret sırasında gözlemlediği ayakta kalmış kule yapısının, büyük olasılıkla kente giriş işlevi gören bir kapıya ait olduğu değerlendirilmektedir (Hamilton, 1842: 90-91)(Görsel 8). Hamilton'ın sözünü ettiği bu yapı bugün Simitçi Kale olarak isimlendirilen sur duvarlarının kule bölümü olmalıdır. Kente gelen seyyahlar ayrıca, Lé Bas ve Reinach tarafından yapılmış Simitçi Kale'ye ait bir gravürden de bahsetmektedirler (Lé Bas & Reinach 1888, Pl. 48)(Görsel 9).

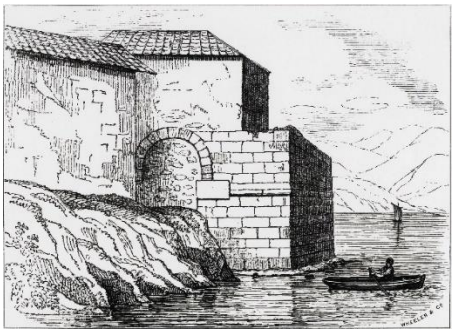

Görsel 8: Apollonia'nın antik surları (Hamilton, 1842: 89)

Görsel 9: Apollonia'nın antik surları-Simitçi Kale (Lé Bas & Reinach, 1888, Pl. 48).

Yapının yaklaşık 8 m yüksekliğe ve 30 m uzunluğa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Kesme taş malzeme ile inşa edilen yapıda kemer açıklığı 4,30 m, zeminden kemer başlangıcına kadar olan yükseklik 2,30 m ve kemer kalınlığı 0,45 m olarak belirlenmiştir. Göle yönelen

[2] Kale içindeki Rum mahallelerinin isimlerinde olduğu gibi (Mumci, Demirci, Pasot, Piri) bütün kalelerin/kulelerin adları evleri bu yapıların yanında bulunan aile isimleriyle adlandırılmıştır (Kalogeropoulou Yalçın, 2017: 58).

[3] Burçların geçirdiği onarım ve eklemeler belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Alt seviyede yer alan blok taş örgü ile aralarındaki moloz taş dolgu, kireç ve kum harcı kullanılarak oluşturulmuş sağlam temeller üzerine oturmaktadır. Üst kesimlerde ise daha geç dönemlere ait olduğu anlaşılan, nispeten basit işçilikli onarım izleri bulunmaktadır. Ayrıca yer yer sur duvarlarında tiyatronun cavea bölümünde alınmış oturma basamaklarına ait mimari ögelerin devşirme malzeme olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

[4] Halk arasında kule ve kale ifadeleri yanlış kullanıldığından kule olarak tanımlanması gereken mimari bölüm kale olarak ifade edilmiş ve maalesef literatürde bu şekilde kullanılması alışkanlık hâline gelmiştir. Bk. kule: Çoğunlukla kare veya silindir biçimindeki yüksek yapı. Kale: Düşmanın gelmesi beklenilen yollar üzerinde, askerî önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı; kermen. Tanımlar Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük (2026) sayfasından alınmıştır.

cephede kemer, zeminden 1,50 m yükseklikte dolaşan bir silme kuşağı ile vurgulanmıştır (Görsel 10-12). Kemer örgüsünde kullanılan tuğlaların uzunlukları yaklaşık 35 cm, yükseklikleri ise 4-6 cm arasında değişmektedir. Yapının iç dolgu sisteminde moloz taş ile kireç ve kum esaslı harç karışımının kullanıldığı görülmektedir. Kemerin yer aldığı bölümde iki duvar arasındaki açıklık yaklaşık 8 m'dir. İç dolguda 15-35 cm arasında değişen boyutlarda taşların tercih edildiği saptanmıştır. Ayrıca, tuğlalar arasındaki dolgu içerisinde yoğun kırılmış kiremit parçalarının kullanılması, yapım tekniği açısından dikkat çekici bir unsur oluşturmaktadır.

Kalenin doğu kesiminde yer alan duvar 3,60 m uzunluğunda ve 2,10 m yüksekliğindedir. Batı duvarının uzunluğu ise yaklaşık 26 m'dir. Bu duvarın yaklaşık 20 m'lik bölümünde 40 cm'ye varan bir dışa taşkınlık gözlemlenmektedir. Bu kesim üzerinde yer alan üst duvar örgüsü ise yaklaşık 40 cm geride konumlanmıştır. Söz konusu düzenlemenin, duvar hattında bir kırılma (dirsek) oluşturmak amacıyla planlanmış olabileceği gibi, yapının statik stabilitesini güçlendirmeye yönelik ikincil bir duvar örgüsünün sonradan eklenmiş olabileceği de değerlendirilmektedir.

Görsel C22.1: "Toloğlu veya "Eski Eminis" Kalesi / "Simitçi Kale".
Kaynak: Alman Arkeoloji Enstitüsü-D-DAI-IST-INV61.391 (H. Piegeler, 1977).

Görsel 10: Simitçi Kale'den bir görünüm. Kalogeropoulou Yalçın, 2017: 63, Görsel C22.1.

Görsel 11: Simitçi Kale'den bir görünüm

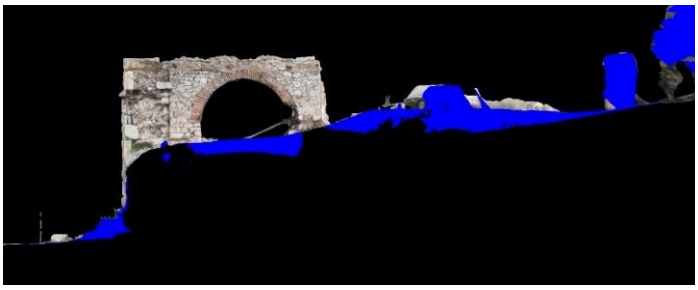

Görsel 12: Simitçi Kale'den bir görünüm (3D nokta bulut modelleme)

1. Gölyazı Sur Duvarları Simitçi Kale Kazı, Belgeleme ve Basit Onarım İşi

1.1. Temizlik Çalışmaları

Apollonia a. R. Antik Kenti'nin ada bölümünü çeviren orijinalde ilk yapımı Helenistik Döneme tarihlenen surların uzunluğu 900 metre olup günümüzde sadece 457 metresi yer yer korunabilmiştir. Sur duvarları üzerinde yaptığımız çalışma günümüzde kısmen korunmuş sur duvarları üzerindeki kulelerden biridir. Ancak yanlış bir isimlendirmeden dolayı Simitçi Kale olarak tanımlanan alanda yapılmıştır. Simitçi Kalesi olarak adlandırılan yapı, adanın batısında 1045 numaralı parsel içerisinde kalmaktadır (Çizim 1-2, Görsel 13).

Çizim 1: Apollonia a. R. Antik Kenti ve Simitçi Kale

Yapının mevcut duvarları üzerindeki bloklar[5] ve bu duvarlardan yıkılarak çevreye dağılmış olan blokların büyük bölümünün devşirme malzemeler olduğu anlaşılmaktadır (Görsel 13-14).

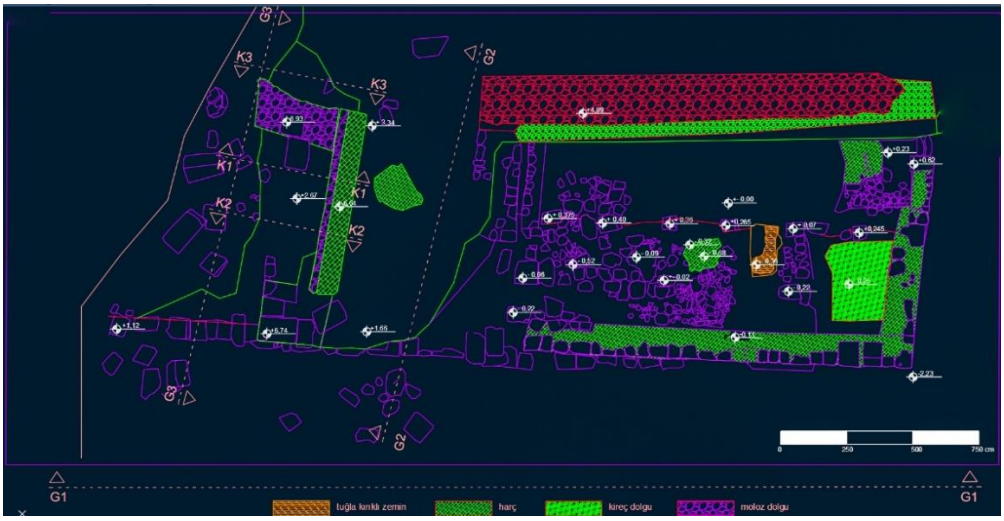

Çizim 2: Simitçi Kale planı

[5] Ayrıntılı bilgi için bk. Schwertheim, 1980: 3 No:m7 (Tabula Ansata içindeki yazıtın çevirisi)

Görsel 13: Simitçi Kale

Görsel 14: Tabula Ansata içerisinde mezar yazıtı

Bu bölümde kemerli yapının üzerindeki büyük mimari blokların 2023 yılında Kasım ayında düşmesi nedeniyle, kazı çalışmalarımızda bu bölüme öncelik verilmiştir (Görsel 15). Yürütülen faaliyetler; temizlik, kazı ve geçici koruma- basit onarım ve 3D bulut modelleme sistemleriyle belgeleme işlemleri olarak farklı etaplar hâlinde toplam sekiz alanda gerçekleştirilmiştir.

Görsel 15: Simitçi Kale kemerli yapı

Simitçi Kalesi olarak tanımlanan kule formlu yapının kısmen dikdörtgen formlu iç mekânında kazı çalışmaları genel alan temizliği ile başlamıştır. Yoğun bitki örtüsüyle de kaplı olan yapıda sökülen, kesilen çalı ve ağaçların köklerinin alınmasını mekânın doğu duvarının önünde, üst terasından dökülen çöp ve atıkların oluşturduğu yığının kaldırılması ile alan kazı çalışmaları için uygun hâle getirilmiştir (Görsel 16 - 20).

Görsel 16: Temizlik öncesi görünüm

Görsel 17: Temizlik öncesi görünüm

Görsel 18: Temizlik çalışması

Görsel 19: Temizlik çalışması

Görsel 20: Temizlik çalışması

Belirlenen alandan çıkarılan yığın içerisindeki malzeme, özellikle yakın dönemlerde bu bölümün yerel halk tarafından çöp döküm alanı olarak kullanıldığını göstermektedir (Görsel 21- 22).

Görsel 21: Simitçi Kale çalışma alanı

Görsel 22: Günümüz çöp ve atık toprağı

Temizlik çalışmalarının ilerleyen aşamasında, mekânı ikiye bölen orta kısımdaki Kuzey-Güney akslı altı sıra taş blok kaide ile alan iki kısma ayrıldığı tespit edilmiştir (Görsel 23). Doğusunda, kuzey ve güney çalışma alanları belirlenirken; batısında kalan kısım Açma 1, Açma 2 ve Açma 3 olarak planlanmıştır (Görsel 24-25). Ayrıca, Simitçi Kale, Doğu Duvarı ve Kemerli Yapı'da gerçekleştirilen koruma ve onarım çalışmalarını da içermektedir.

Görsel 23: Direk altlıkları

Görsel 24: Çalışma alanları

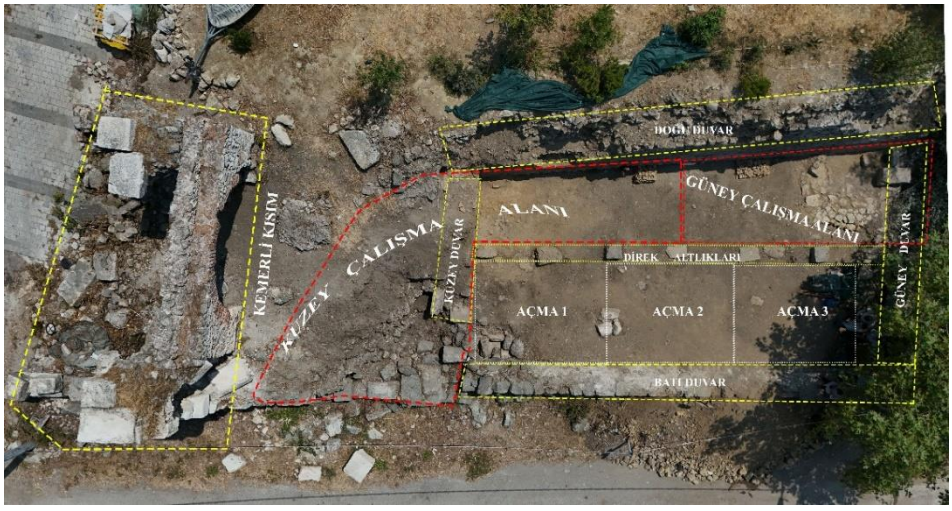

Görsel 25: Duvarlar ve çalışma alanları

1.2. Kuzey Çalışma Alanı

Kuzey Çalışma Alanı'nda (3,20 x 8,50 m), çöp ve atık toprak temizliği sonucunda alt seviyelere inilmiştir. Dikdörtgen planlı mekânın kuzeydoğu kesiminde gerçekleştirilen açma çalışmalarında, öncelikle doğu duvarı ortaya çıkarılmış; bu duvarın kuzeyinde ikinci bir duvar hattı daha tespit edilmiştir. Söz konusu iki duvar (parietes) arasında, doğudan batıya doğru eğimli, 25 cm genişliğinde, alt yüzeyi harç sıvalı ve yaklaşık 3,5 m uzunluğunda bir kanal/drenaj (amataesis) elemanı belirginleşmiştir (Görsel 26). Bu unsurun su tahliyesine yönelik bir drenaj sistemi olarak işlev görmüş olabileceği değerlendirilmektedir.

Kuzey duvarın üst kotundan itibaren yaklaşık 150 cm derinliğe kadar sürdürülen çöp ve atık toprak temizliği sonucunda, mekânın kuzeydoğu köşesinde 2,5 x 3 m ölçülerinde taş döşemeli bir zemin açığa çıkarılmıştır (Görsel 27). Doğu duvarının kuzey çalışma alanına bakan bölümünde, zemin seviyesinde duvar boyunca uzanan bir ahşap hatıl yuvası tespit edilmiştir. Ayrıca duvarın üst kotlarında, üçüncü hatıl sırasına paralel şekilde, duvarın iç kısmında kısmen çürümüş bir ahşap hatıl unsuru belirlenmiştir (Görsel 28). Söz konusu ahşap eleman jeotekstil ile korunmuş, kopmuş bir parçası ise numune olarak kazı evi deposuna alınmıştır.

Çalışmalar sırasında Simitçi Kale'de farklı dönemlere ait çeşitli arkeolojik buluntular açığa çıkarılmıştır. Dolgu toprak içerisinde tespit edilen materyal arasında: sikkeler (Görsel 29-30), haç parçası (Altun, 2020: 140-141 Resim 5c.-6), aplike rozet, mermi kovanı ve kemer tokası (Görsel 31), ayrıca köşebent, kenet ve menteşe gibi mimari bağlantı elemanları (Görsel

32), metal mıhlar (Görsel 33), cam kap ve cam obje parçaları 19. yüzyıla tarihlenen ithal porselen parçaları (Vroom, 2019: 176) (Görsel 34-35), Tophane üretimi 19. yüzyıl lüle[6] ile seramik kap[7] parçaları yer almaktadır.

Görsel 26: Kuzey duvar drenaj boşluk

Görsel 27: Kuzey çalışma alanı taş döşemeli zemin

Görsel 28: Ahşap hatıl parçası

Görsel 29: Osmanlı Dönemi sikke (N5)

Görsel 30: Bizans Dönemi M.S. 970-1092 Sikke (N6)

Görsel 31: Haç parçası, aplike rozet, mermi kovanı, kemer tokası

[6] Benzerleri için bk. Takaoğlu & Takaoğlu, 2021: 76-92, Resim 22,26,27,28,30,32,34,35,36; sayfa: 128-132, Resim 76,77; S.152-170, Resim 86,87,88,89,92,93,94,96,97,98; Çatalbaş, 2025: 164-175, Figure 10.5, 10.6, 10.7, 10.8, 10.12, 10.16, 10.19.

[7] Buluntuların ayrıntılı değerlendirilmesi, daha sonra planlanan bir çalışma çerçevesinde ele alınacaktır.

Görsel 32: Kenet, köşebent, menteşe fili ve filiseleri

Görsel 33: Metal Mıhlar

Simitçi Kale kazı çalışmalarında, büyük çoğunluğu fragmanlar hâlinde ele geçen Avrupa üretimi seramik buluntular önemli bir grup oluşturmaktadır. Bu örneklerden biri kazı sırasında çok sayıda kırık parça hâlinde bulunmuş, restorasyon sürecinde parçaların birleştirilmesiyle kabın bütüncül formu yeniden oluşturulmuştur. Bir diğer örnek ise kısmen korunmuş olup formun yaklaşık yarısına kadar günümüze ulaşabilmiştir (Görsel 34-35).

Sözü edilen İngiliz seramikleri, 18. yüzyıldan itibaren İngiltere'de gerçekleşen Sanayi Devrimi ile birlikte gelişen üretim teknolojileri sayesinde fabrikalarda seri ve düşük maliyetli olarak üretilmeye başlanmıştır. Bu süreçte özellikle Staffordshire Bölgesi, seramik üretiminin merkezi konumuna gelmiş; Stoke-on-Trent ise İngiliz seramik sanayisinin başlıca üretim merkezi olarak öne çıkmıştır. Bölgede, hammadde ve ürün taşımacılığını kolaylaştıran kanal sistemi çevresinde kurulmuş çok sayıda seramik fabrikası bulunmaktadır[8]. Çin porselen geleneğinin etkisi ve Meissen'e yakınlığın sağladığı teknik birikim sayesinde İngiltere'de yerel porselen üretimi gelişmiş, artan talebi karşılamak amacıyla düşük maliyetli mavi-beyaz ve sade bezemeli seramikler üretilmiştir. Kemik porselenin geliştirilmesi ve transfer baskı tekniğinin kullanılması[9] İngiliz porselen üretiminin en önemli yenilikleri olmuş, bu süreçte İngiltere'de çok sayıda porselen fabrikası kurulmuştur (Godden, 1964; Demir, 2023: 131). Çin etkili süsleme kompozisyonlarından birisi olan Willow (Söğüt Ağacı) sahnesi, tek bir tasarım içerisinde yer almaktadır (Meriç vd., 2025: 117). Söğüt ağacı betimini içermesine rağmen bazı erken kompozisyonlar geleneksel olarak **"Two Figure Pattern" (İki Figür Deseni)** olarak adlandırılmaktadır (Coysh & Henrywood, 1982: 402). 19. yüzyılda yaygınlık kazanan ve porselen yüzey dekorasyonlarında sıkça kullanılan **Willow pattern**, kökenini efsanevi bir Çin hikâyesinden almaktadır. Eski bir aşk anlatısına dayanan bu öykünün başlıca karakterleri

[8] Özellikle Willow deseni köken itibarıyla Çin porselen geleneğinden türetilmiş olup, Avrupa seramik üretiminde özellikle 18. yüzyılın sonlarından itibaren yaygınlık kazanmıştır. Erken dönem örnekleri yüksek ayrıntı düzeyine sahip olmakla birlikte, çoğu örnekte üreticiye ait bir damga ya da işaret bulunmaması nedeniyle bu parçaların belirli bir atölye veya üreticiye kesin olarak atfedilmesi oldukça güçtür. 19. yüzyılın ilk on yılına gelindiğinde, daha sonraki üretimlerde de standart olarak kullanılmaya devam eden belirli bir kompozisyon şeması ortaya çıkmış ve Willow deseni bu tarihten itibaren belirli bir ikonografik düzen içerisinde tekrarlanmıştır. Genel kabul gören görüşe göre, söğüt ağacını içeren en erken desenlerden biri Thomas Minton tarafından kazınmıştır. Minton'un, Caughley porselen fabrikasında Thomas Turner'ın yanında çıraklık yaptığı bilinmektedir. Daha sonraki süreçte Londra'ya taşınmış ve burada Josiah Spode için bakır baskı kalıpları hazırladığı ifade edilmektedir. 1789 yılında Stoke-on-Trent'te bağımsız bir tasarımcı ve gravür ustası olarak çalışmaya başlamış, Staffordshire bölgesindeki erken dönem mavi baskılı (blue-printed) seramik üretiminde kullanılan Çin üslubundaki çizgi kazıma tekniğine dayalı birçok kompozisyonun hazırlanmasında önemli rol oynamıştır. Nitekim bu erken dönem baskı tasarımlarının bir kısmı, Caughley porselenleri üzerinde görülen dekoratif düzenlemelerle yakın benzerlik göstermektedir. Erken örneklerin büyük bölümü işaretsizdir ya da yalnızca küçük boyutlu mavi baskı sembolleriyle işaretlenmiştir. Bu semboller genellikle üreticinin kesin olarak belirlenmesine imkân vermemektedir. En sık karşılaşılan işaretler arasında sekiz köşeli küçük bir yıldız motifi ile yaprak demeti biçimindeki küçük bir bezeme yer almaktadır (Meriç, 2022: 167).

[9] Ayrıntılı bilgi için bk. Yılmaz, 2012.

Mandarin Tso Ling, onun kızı Koong Shee, mandarine ait kâtip Chang ve mandarinle ilişkili yaşlı tüccar Ta Jin olarak aktarılmaktadır (Demir, 2023: 133). Bu kompozisyona sahip benzer seramikler: Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı (Uysal, 2007: 556 Res. 10), Smyrna (Meriç vd., 2025: 119 Fotoğraf 71), Sinop Balatlar Kilisesi Kazıları (Demir, 2023: 135, Fotoğraf 8, 10; Gök, 2023: 197 Tablo 11.4) ve Britanya Müzesi[10] kataloglarında da sık görülmektedir.

Görsel 34: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen parçaları

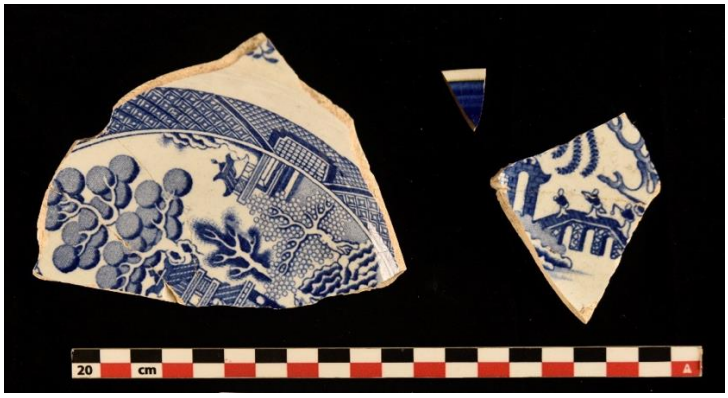

Görsel 35: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen parçaları

Güney ve Kuzey Çalışma Alanı'nda yürütülen çalışmalar, mekânın kuzeydoğu ve güneydoğu köşelerinde yer alan taş döşemeli zeminlerin tamamen açığa çıkarılmasıyla tamamlanmıştır. Bu süreçte doğu duvarının kuzey cephesi de bütünüyle ortaya çıkarılmıştır. Doğu duvarında, yürüme düzleminin yaklaşık 15 cm üzerinde başlayarak yukarı doğru ortalama 80-90 cm aralıklarla konumlanan ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan dört sıra ahşap hatıl yuvası tespit edilmiştir. Bu hatıl yuvalarının üzerinde, duvar yüzeyinde 80 cm ile 110 cm arasında değişen ölçülerde delikler belirlenmiştir (Görsel 36). Söz konusu deliklerin, gerektiğinde yaklaşık 1 m içeriye itilebilen veya dışarı çekilebilen, uzunluğu ayarlanabilir (uzatılıp kısaltılabilen) ve çapları ortalama 4-5 cm arasında değişen kama formunda ahşap elemanlara ait yuvalar olduğu anlaşılmaktadır. Bu yuvaların tümü kerevet adı verilen mimari içindeki raf tasarımına ait olmalıdır. Duvardaki 80-110 cm delikler ve 1 metrelik ahşap kamalar, kerevet ranza sisteminin temelini oluşturuyordu. İpek böceklerinin beslenmesi için kullanılan bu 3-4 katlı raflar, dar alanda maksimum verim sağlamak için duvara entegre edilmiş olmalıdır. Raflar arasındaki 70-80 cm boşluklar, geleneksel ipekçilik standartlarıyla birebir örtüşmektedir (Bk. Görsel 71).

[10] Benzer örnekler için bk. British Museum, 2026.

Görsel 36: Doğu duvar hatıl yuvaları

Güney ve Kuzey Çalışma Alanı'nda yürütülen çalışmaların düzlemsel zemine oluşması sonucu Dörtgen plana yakın (kısa kenarlar 6 m ile 7,3 m; uzun kenarlar: 13,5 m ile 13 m arasında) mekânı incelediğimizde ortadan neredeyse ikiye bölen 6 sıra postament benzeri sütün altlığı ve bunların üzerinde ahşap direklerin oturduğu izler tespit edilmiştir (Görsel 37).

Görsel 37: Simitçi Kale ve direk kaideleri

Güney çalışma alanında, dolgu toprağı ve taş döşemeli zemin üzerinden elde edilen sikkeler, mermi kovanı, kova kulpu, metal çember obje, metal çapa parçası (Görsel 38) mozaik parçası, metal mıhlar (Görsel 39), 19. yüzyıla ait ithal porselen ve Osmanlı Dönemi seramik kap parçaları (Görsel 40-41) yoğunlukla birbiriyle çağdaş buluntular arasında gösterilebilir.

Görsel 38: Metal buluntular

Görsel 39: Metal mıhlar

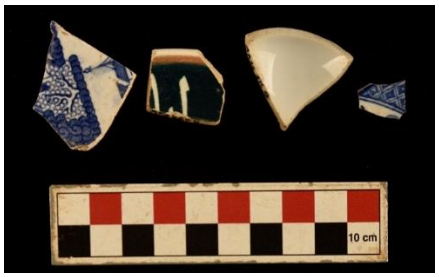

Görsel 40: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen parçaları

Görsel 41: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen parçaları

Açma 2 çalışmalarındaki buluntulara Osmanlı sikkeleri (Görsel 42-45) ve hesap jetonları (Görsel 46-50), çeşitli metal objeler (Görsel 51), metal mıhlar (Görsel 52), boncuklar[11], cam bilezik parçaları[12] ve cam obje parçaları, sedef aksesuar objeler, 19. yüzyıla ait ithal porselen parçaları[13] (Görsel 53-54), Osmanlı Dönemi Tophane işi lüle parçaları, kırmızı boyalı duvar sıva harç parçası, Osmanlı dönemi 19. yüzyıl Çanakkale seramik kap parçaları, örnek verilebilir.

Görsel 42-43: Osmanlı sikkesi, 1839 yılı (Sultan Abdümecid Dönemi)

Görsel 44: Osmanlı Dönemi Sikke 1861 yılı Görsel 45: Osmanlı Dönemi Sikke 1861 yılı

[11] Benzer buluntular için bk. Şahin & Özbey, 2017: 79.
[12] Benzer buluntular için bk. Eker, 2019: 166 Resim 5/1-11; Armağan & Doğer, 2020: 44 Tablo 1. Ayrıntılı bilgi için bk. Eker, 2019.
[13] Ayrıntılı bilgi için bk. Meriç vd., 2025: 119 Fotoğraf 71.

Görsel 46: Nüremberg Jetonu 19. yüzyıl **Görsel 47**: Nüremberg Jetonu, 19. Yüzyıl (MS 1848-1854)

Görsel 48: Nüremberg Jetonu, 19. yüzyıl

Görsel 49: Nüremberg Jetonu, 19. yüzyıl (1830)

Görsel 50: Avusturya Ein Kreuzer 1816

Görsel 51: Metal buluntu örnekleri

Görsel 52: Metal mıh örnekleri

Görsel 53: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen parçaları

Görsel 54: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen parçaları

Açma 3' de en üstteki yüzey toprağının -20 cm seviyesinde 10 ile 15 cm arasında değişen kalınlıkta kireç bir tabaka ile karşılaşılmıştır (Görsel 55-57).

Görsel 55: Açma 3 kireçli tabaka

Görsel 56: Açma 3 kireçli alan

Görsel 57: Üretim döngüsü (Notebooklm tarafından üretilmiştir.)

Yapılan tüm bu çalışmalarda Açma 1, Açma 2 ile Açma 3'ün benzer ve aynı dönem özelliklerine sahip buluntularının olduğu gözlemlendi. Açma 3'te yapılan çalışmalarda elde edilen sonuç ve buluntuların kazılan diğer kısmalara ışık tuttuğu için Simitçi Kale kazısının bir şablonu niteliğindedir.

Açma 3 olarak isimlendirilen alanda: altın yüzük (Görsel 58-59) bronz yüzük (Görsel 60), Roma sikkesi, Bizans sikkeleri, Osmanlı sikkeleri (Damalı, 2014: 175-176) (Görsel 61) ve hesap jetonları (Görsel 62-64), ucu kırık kolye haç[14], metal ağırlık ölçüsü, bronz çatal gibi çeşitli metal objeler (Görsel 65), metal mıhlar (Görsel 66), kemik saplı kırık metal obje parçası (Görsel 67), camdan küresel gövdeli iki ucu kırık ortası delik obje, cam bilezik parçaları[15] ve beşgen ve dörtgen kesilmiş cam aksesuar parçaları, pencere camı ve cam kap parçaları, 19.

[14] Benzerleri için bk. Altun, 2020: 140-141 Resim 5c.-6. Pandantif Haç. MS 9-12. yüzyıl; Elyiğit, 2022: 191-192, Katalog No 7: Pandantif Haç (G. 17, G. 18)
[15] Benzer örnekler için bk. Gürler, 2000: 127. 159. MS 10-13. yüzyıl.

yüzyıla ait ithal porselen parçaları (Görsel 68-69), Osmanlı dönemi 19. yüzyıl Çanakkale seramik kap parçaları[16] , önemli buluntu grubu olarak gösterilebilir.

Görsel 58-59: Altın yüzük

Görsel 60: Bronz yüzük

Görsel 61: Osmanlı Dönemi (Sultan Abdümecid Dönemi.) 1839

Görsel 62: Nüremberg Jetonu 19. yüzyıl

Görsel 63: Nüremberg Jetonu 19. yüzyıl

Görsel 64: Nüremberg Jetonu 19. yüzyıl (MS 1848-1854)

Görsel 65: Metal objeler

[16] Benzerleri için bk. Vroom, 2019: 182, EMOD 1.1, 1.2, 1.3; S. 184, EMOD 1.4, 1.5. Meriç vd. 2025: 120 Fotoğraf 73.

Görsel 66: Metal mıhlara örnek

Görsel 67: Kemik saplı kırık metal obje parçası

Görsel 68: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen Parçaları

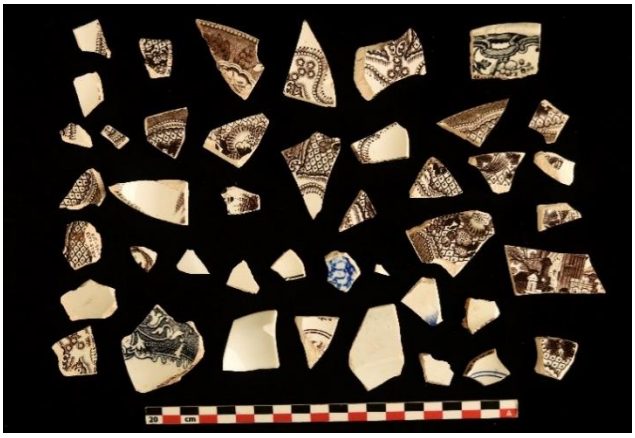

Görsel 69: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen Parçaları

Değerlendirme ve Sonuç

Arkeolojik bulgular ve tanımlanan mimari ögeler (Çizim 2) bir arada değerlendirildiğinde; Simitçi Kale'nin, özellikle 19. yüzyıl başlarında ham ipek üretimine yönelik bir işlik olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Çiftçi, 2013: 1-2) Bursa'nın tarihsel süreçte ipek üretimi ve dokumacılığındaki öncü rolü ile Gölyazı'daki konutların alt katlarının yakın zamana kadar ipek böceği yetiştiriciliği için kullanılması (Çiftçi, 2015: 195), bu fonksiyonel tanımlamayı güçlü bir biçimde desteklemektedir.

İpek böcekçiliğinde tercih edilen kuzey cepheli ve serin ortam şartları, Simitçi Kale'nin konumlanışıyla tam bir uyum sergiler. Yapının göl kenarında, kısmen ana kaya üzerinde bulunması ve doğu duvarının toprakla temas eden yüzeyinin sağladığı ısı stabilizasyonu, ipek böceklerinin gelişimi için ideal bir mikroklima oluşturmuştur. Doğu duvarındaki ahşap hatıl yuvaları ve bu yuvalara denk gelen delikler, mekânda gelişmiş bir raf sisteminin varlığına işaret eder. Bu düzenek, muhtemelen 60x90 cm boyutlarındaki tablalar üzerine serilen dut yapraklarıyla oluşturulan besleme yatakları için tasarlanmıştır.

Ayrıca alanın, ipek üretiminde en verimli yöntem olan "kerevet beslemesi" için de son derece uygun olduğu görülmektedir. Üç-dört katlı ranzalar şeklinde kurgulanan bu sistem, kısıtlı alanda daha fazla ipek böceğinin yetiştirilmesine imkân tanımıştır. Teknik gereklilikler olan katlar arası en az 70 cm'lik mesafe ve operasyonel kolaylık sağlayan 1 metrelik açıklıklar, Simitçi Kale'nin mimari planıyla örtüşmektedir. Duvar yüzeyine yerleştirilen ve gerektiğinde hareket ettirilebilen ahşap aksamlar da bu üretim modelini destekler niteliktedir (Görsel 70-71).

Görsel 70: Doğu duvar ahşap hatıllar ve ahşap kama delikleri

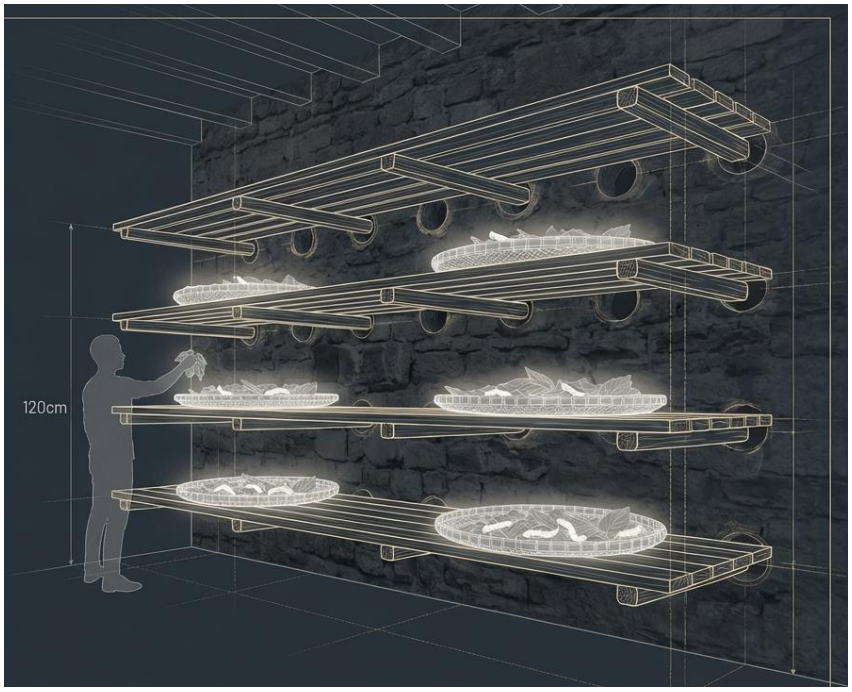

Görsel 71: Kerevet Mimarisi (Notebooklm tarafından üretilmiştir.)

Açma 3'ün zemininde tespit edilen kireç tabakası (Görsel 72), ipek böcekçiliğinde hayati önem taşıyan hijyen ve dezenfeksiyon süreçlerinin somut bir kanıtıdır. İpek böceklerini hastalıklardan korumak amacıyla kullanılan sönmüş kireç tozu, hem duvarların badanasında hem de "küne" olarak adlandırılan uyku evresindeki besleme yataklarının dezenfeksiyonunda kullanılmıştır. Mekânın güneydoğu köşesindeki taş döşeli zemin (Görsel 73) ve üzerindeki tekne izleri ise kozaların ayrıştırılıp ipliğe dönüştürüldüğü, su giderine sahip bir sıcak su ünitesinin varlığını duyurmaktadır (Görsel 73). Tüm bu bulgular, yapının geç dönemde tam teşekküllü bir ham ipek işliği olarak işlev gördüğü hipotezini bilimsel bir temele oturtmaktadır.

Görsel 72: Güneydoğu köşe taş döşemeli zemin ve su gideri

Görsel 73: Tekne izli harçlı zemin

Simitçi Kale kazılarında elde edilen veriler, mekânın bir ipek işliği olduğuna dair işlevsel hipotezi destekleyen nitelikli buluntular sunmaktadır. Bu bağlamda, kazı envanterine giren altın yüzük, sembolik ve ikonografik açıdan dikkate değerdir. Yüzüğün kalp formundaki tasarımı, ipek böceğinin temel besin kaynağı olan dut yaprağını stilize ederken; üzerindeki betimlemelerin ipek böceğinin metamorfoz evreleriyle benzerlik göstermesi, buluntunun zanaat ile olan tematik bağını güçlendirmektedir. Yüzüğün 1839 tarihli olması, alandaki stratigrafik veriler ve diğer buluntularla kronolojik bir tutarlılık sergilemektedir.

Mekândaki uluslararası ticari sirkülasyonun bir diğer göstergesi ise küresel geçerliliğe sahip hesap jetonlarıdır (token). Bu objelerin varlığı, işliğin yerel bir üretim birimi olmanın ötesinde, uluslararası bir ticari ağın parçası olduğuna işaret etmektedir. Bu veriyi destekleyen bir diğer arkeolojik kanıt, Birleşik Krallık menşeli, "fine keramik" (ince seramik) sınıfına giren porselen tabak[17] parçalarıdır (Görsel 74). Söz konusu ithal seramikler, 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması sonrası Osmanlı dış ticaretinde yaşanan yapısal dönüşümün ve Bursa ipek sektörünün küresel pazarlara eklemlenme sürecinin somut birer yansıması olarak okunmalıdır[18].

Teknik açıdan bakıldığında, kazıda tespit edilen yoğun çivi buluntusu, mekânda tanımlanan ahşap tabla ve raf sistemlerinin (kerevet düzeneği) varlığını destekleyen yapısal bileşenler olarak değerlendirilmektedir. Sentezlenen tüm bu veriler ışığında (Görsel 75); Simitçi Kale sur duvarı bünyesindeki kule formlu bu mekânın, 19. yüzyılda seri kültür faaliyetlerinin (ipek böceği yetiştiriciliği ve ham ipek üretimi) profesyonel düzeyde yürütüldüğü aktif bir endüstriyel işlik olduğu sonucuna varılmaktadır.

[17] Ayrıntılı bilgi için bk. Godden, 1964: 331, no 2065; 411, no 2497;435, no 2658;723: üretim dönemleri 1858-1882 arasında değişen atölyeler.

[18] Bursa ipekli sektöründe yapısal nitelikteki dönüşüm ise şüphesiz 1838 yılında İngiltere ile imzalanan Balta Limanı Ticaret Antlaşması ve antlaşmanın Osmanlı dış ticaretinde ortaya çıkardığı etkiler neticesinde gerçekleşmiştir (Özgür & Bozpınar, 2020: 165).

Görsel 74: Birleşik Krallık menşeli 19. yüzyıl ithal porselen

	Arkeolojik Buluntu	İpekçilikteki İşlevi	Kanıt Gücü
	Duvar Delikleri ve Ahşap Yuvalar	Kerevet Raf Sistemi (Mekansal Uygunluk)	Kesin
	Sönmüş Kireç Tabakası (-20cm)	Hastalık Dezenfeksiyonu (Küne Yatağı)	Yüksek
	Sıcak Su Havuzu İzleri ve Giderler	Koza Ayrıştırma ve İplik Çekme	Yüksek
	Nüremberg Jetonları ve İngiliz Porseleni	Uluslararası Ham İpek İhracatı Ağı	Destekleyici
	Kalp (Dut Yaprağı) Formlu Altın Yüzük	Üretici Kimliği ve Motif	Destekleyici

Görsel 75: Alanın tanımlanmasında kullanılan arkeolojik kanıt matrisi

Simitçi Kale'de gerçekleştirilen kazı çalışmaları ve konunun ulusal basında (Anadolu Ajansı) yer almasının ardından; geleneksel ipek çekimi (mancınık tekniği), koza kalite kontrolü ve serikültür uzmanı **Mehmet Ünal**, ipek dokuma uzmanı **Kasım Uzunöz** ve ipek ipliği üretimi ile geleneksel iğne oyası sanatı üzerine 46 yıllık ihtisası bulunan koleksiyoner **İbrahim Koca** alanı ziyaret ederek teknik incelemelerde bulunmuşlardır (Görsel 76). Söz konusu uzman heyetin sahada yaptığı gözlemler ve teknik değerlendirmeler, arkeolojik bulgularla tam bir mutabakat sergilemiştir. Mekândaki mimari düzenlemelerin ve operasyonel izlerin geleneksel üretim pratikleriyle örtüştüğünün uzman görüşüyle teyit edilmesi, yapının bir ipek işliği olduğuna dair kurulan hipotezi bilimsel bir tez düzeyine taşımıştır. Bu disiplinlerarası veri paylaşımı, maddi kültür kalıntılarının yaşayan geleneksel hafıza ile doğrulanmasını sağlayarak yapının 19. yüzyıl başlarındaki fonksiyonel kimliğini kesinleştirmiştir.

Görsel 76: İbrahim Koca, Mehmet Ünal, Serdal Gündoğdu, Kasım Uzunöz (Soldan Başlayarak)

Bilgi Notu ve Teşekkür

Makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Yapılan bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir. Yazarlar çalışmaya ortak katkı sağlamış ve yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Surların belgeleme çalışmaları, "Geleceğe Miras Projesi" kapsamında yürütülmekte ve desteklenmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Bursa Uludağ Üniversitesi ve Nilüfer Belediyesine sağladıkları katkı ve desteklerden dolayı teşekkür ederiz. Ayrıca Restoratör Atila Çakıroğlu, Burcu İmren Yiğitler ve Mimar Bilgen Çobaner'e değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynakça

Altun, F. İ. (2020). Bandırma Arkeoloji Müzesi'nde yer alan Bizans Dönemine ait bronz haçlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 7*(1), 133-151.

Armağan, M. E. & Doğer, L. (2020). Aigai Bizans cam bilezikleri (2004-2014). *Sanat Tarihi Dergisi, 29*(1), 33-49.

British Museum (2026, Mart 10). https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_R-30?selectedImageId=1325181001

Coysh, A.W. & Henrywood, R. H. (1982). *The dictionary of blue and white printed pottery 1780-1880.* C. 2, Antique Collectors' Club.

Çatalbaş, M. (2025). Pottery Repertoire of an Ottoman Castle: A Look from Seddülbahirmm. T. Takaoğlu (Ed.), *Ceramica Ottomanica. Essays On The Major Ottoman Pottery Production Centers* içinde (155-181. ss.), Ege Yayınları.

Çiftçi, C. (2013). 1837-1908 sürecinde Bursa'da koza üreticiliği ve ipekli dokumacılık sektörü. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *14*(24), 1-18.

Çiftçi, C. (2015). Bursa'da ipekçilik. C. Çiftçi, H. B. Öcalan (Ed.), *Uludağ Üniversitesi 40. Yıl Kitabı* içinde (183-198. ss.), Bilnet Matbaacılık.

Damalı, A. (2014). *A'dan Z'ye Osmanlı nümismatik el kitabı.* Nilüfer Damalı Eğitim, Kültür ve Çevre Vakfı Yayınları.

Demir, D. (2023). Eski bir aşk hikâyesinin transferi (Balatlar kazısında bulunan willow-pattern porselenler). *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, (33), 129-140.

Eker, F. (2019). Antikçağın süsü: Kahramanmaraş Müzesi'ndeki kaburgalı ve burma cam bilezikler. *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi*, (25), 161-171.

Elyiğit, U. (2022). Bursa Arkeoloji Müzesi'ndeki madeni haç örnekleri. *Art-Sanat*, (18), 173-200.

Godden, G. A. (1977). *Encyclopaedia of British pottery and porcelain marks*. Alden Press.

Google Haritalar. (2025, Mart 18). https://www.google.com.tr/maps/place/G%C3%B6lyaz%C4%B1

Gök, S. (2023). Balatlar kazısı Beylikler ve Osmanlı dönemi seramikleri ile Avrupa'dan ithal örnekler. G. Köroğlu, F. İnanan, O. Hetto (Ed.), *Sinop-Balatlar Kazısı ve Buluntular I* içinde (179-200 ss.), Kitabevi Yayınları.

Gülsefa, G., Şahin, M., Şahin, D. (2025). Apollonia a.R. nekropol alanı düzenlemesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, *14*(1), 303-324.

Gürler, B. (2000). *Tire Müzesi cam eserleri*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Hamilton, W.J. (1842). *Researches in asia minor.pontus and armenia: with some account of their antiquites and geology*. 1, Murray Press.

iDAI.world. (2026, Nisan 16). https://arachne.dainst.org/entity/1122155?fl=20&q=g%C3%B6lyaz%C4%B1&resultIndex=4

Kalogeropoulou Yalçın, E. (2017). *Apolyont'un sakinleri: Mekân, bellek ve tarih*. Nilüfer Belediyesi Yayınları.

Lé Bas, M. P. & Reinach, S. (1888). *Voyage archéologique en Gréce et en Asie Mineure*, Firmin-Didot.

Meriç, Z. A. (2022). Avrupa'dan Osmanlı topraklarına ithal edilen seramikler (16 -19. yüzyıl). *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 10*(26), 155-182.

Meriç, Z. A., Gök S., Ersoy A. (2025), Smyrna/İzmir Agorası Avrupa seramikleri. *Antik Smyrna Kazısı Yayın Çalışmaları 17* içinde, Ege Yayınları.

Uysal, A. O. (2007). Demirköy Fatih Dökümhanesi Kazısı Seramik Buluntuları, *Akdeniz Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, Çanak, BYZAS, 7* içinde (545-558. ss.), Ege Yayınları.

Öz, A. (2017). *Uluabat Gölü çevresi mimari ve arkeolojik yüzey araştırması.* Star Matbaacılık.

Özgür, T. & Bozpınar, C. (2020). 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu ve Japonya'da sanayisizleşme: İpekli imalatı üzerine karşılaştırmalı bir değerlendirme. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *42*(1), 157-179.

Schwertheim, E. (1980). *Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung : teil I: Grabtexte*, Rudolf Habelt.

Şahin, M. & Özbey, A. S. (2017). Nekropol kazıları 2016-2017. *Apollonia a.R. Araştırmaları I* içinde. Nilüfer Belediyesi Yayınları.

Şahin, M., Özkılınç, G., Özbey, A. S. (2019). *Apollonia ad Rhyndacum kazı rehberi*. M. Şahin, G. Özkılınç, A. S. Özbey (Ed.), Nilüfer Belediyesi Yayınları.

Şahin, M., Şahin, D., Gülsefa G. (2022). Apollonia ad Ryndacum Antik Kenti ve 2021 yılı tiyatro kazıları ön raporu. *Balıkesir Arkeoloji Buluşmaları 2021-Mysia ve Çevre Kültürleri 2021 Bildiriler Kitabı* içinde (579-602. ss.), Ege Yayınları.

Takaoğlu, T. & Takaoğlu, A. (2021). *Çanakkale Seramikleri, 1670-1915: Bir kentin sessiz tanıkları*. Ege Yayınları.

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. (2026, Mart 18). https://sozluk.gov.tr/

Vroom, J. (2019). *Bizans'tan modern döneme Ege'de seramik 7.-20. yüzyıllar: Bir giriş ve el kitabı.* (Çev: Y. Bağçı), ANAMED, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi.

Yılmaz, E. (2012). Seramik ve transfer baskı: 1750-1900. *Sanat ve Tasarım Dergisi, 1*(10), 93-111.

EXTENDED ABSTRACT

This study explores the industrial heritage significance of Apollonia ad Rhyndacum through a detailed examination of a tower-structured building known locally as Simitçi Castle, located in Gölyazı on the shores of Lake Uluabat (ancient Apolloniatis). Positioned between Propontis and Mount Uludağ, Apollonia ad Rhyndacum represents a significant settlement within the historical regions of Bithynia and Mysia. Although the city's fortification system has largely been destroyed, the partially preserved walls and towers within the island settlement continue to provide valuable insights into its defensive organization and spatial development.

The primary objective of this research is to investigate the architectural features, stratigraphic sequence, and functional transformation of the structure referred to as Simitçi Castle, originally constructed as part of the city's defensive system. More specifically, the study aims to evaluate archaeological and architectural evidence suggesting that the structure was repurposed in the 19th century as a silk production workshop associated with sericulture practices. In doing so, the research contributes to broader discussions on industrial heritage, adaptive reuse, and the continuity of use in historical structures.

The methodology is based on a combination of excavation, cleaning, documentation, and basic conservation works carried out at the site. These field studies were supported by architectural analysis, stratigraphic evaluation, and the examination of small finds. Additionally, advanced documentation techniques, including three-dimensional digital modeling, were employed to record the structure and its features in detail. The excavation revealed a rectangular interior space divided by rows of postament-like stone bases aligned along a north-south axis, indicating the presence of a wooden superstructure supported by vertical posts.

Architectural findings play a central role in interpreting the building's secondary function. The eastern wall of the structure contains multiple rows of wooden beam sockets (joist holes), arranged at regular vertical intervals. These elements strongly indicate the existence of a multi-level wooden installation system. When considered alongside the narrow spatial organization of the interior and the presence of aligned post bases, these features closely correspond to traditional sericulture infrastructure, particularly the "kerevet" system. This system consists of stacked wooden frames or platforms used to maximize production capacity within confined spaces by enabling multi-tier silkworm breeding.

Further supporting this interpretation are several structural and material indicators uncovered during excavation. These include lime-coated surfaces, stone-paved floors, drainage channels, and traces of basin-like installations. Lime layers are particularly significant, as they are commonly associated with hygienic practices in sericulture, where lime was used for disinfecting rearing environments and preventing disease among silkworm populations. Similarly, the presence of water management features suggests processes related to silk production, such as the treatment and processing of cocoons.

The assemblage of archaeological finds provides additional evidence for the building's industrial use during the 19th century. These finds include coins from Roman, Byzantine, and Ottoman periods, metal objects, glass fragments, and ceramic materials. Notably, the discovery of 19th-century British porcelain fragments points to the circulation of imported goods within the site, while the presence of Nuremberg-origin jetons (counting tokens) indicates engagement with international trade networks. Such evidence reflects not only the economic activity associated with the structure but also its integration into broader commercial systems during the late Ottoman period.

Environmental and locational factors further reinforce the proposed function of the building. Its proximity to Lake Uluabat, combined with its relatively cool and stable internal climate, would have created favorable conditions for silkworm cultivation. The north-oriented façade and the thermal properties of the masonry and underlying bedrock contribute to a controlled microenvironment suitable for sericulture. These characteristics are consistent with traditional silk production practices historically documented in the Bursa region, which was a major center of silk production in the Ottoman Empire.

In conclusion, the combined architectural, stratigraphic, and archaeological data strongly support the interpretation that Simitçi Castle was repurposed in the 19th century as a specialized silk workshop dedicated to silkworm breeding and raw silk production. This transformation illustrates a significant example of the adaptive reuse of ancient defensive architecture in response to evolving socio-economic needs. By demonstrating how a military structure was integrated into a production-

based system, the study contributes to a deeper understanding of rural industrialization processes and the dynamic reuse of built heritage. Furthermore, it highlights the importance of recognizing such multifunctional structures within the broader framework of industrial heritage and underscores the need for their preservation through informed conservation and sustainable reuse strategie.